

Област Смолян

▶ Население (2016)	110 513
▶ Територия (кв.км)	3192,8
▶ Брой на населените места	242
▶ Дял на населението в градовете (%)	55,7

Общ преглед

След няколко години на колеблив ръст, съпътстван от спадове, през 2015 г. област Смолян отбелязва ръст на брутния вътрешен продукт на човек от населението за втора поредна година. Заплатите също продължават да нарастват, но остават значително по-ниски от средните за страната. Смолян се нарежда в челната тройка сред областите с най-висока икономическа активност на населението. Инвестиционната активност в областта остава сравнително ниска. Поради преобладаващо планинския релеф на територията инфраструктурното развитие е ограничено. Основните местни данъци и такси в общините в област

Смолян са близки до или по-ниски от средните за страната. И през 2016 г. Смолян е областта, от която нетно се изселват най-много хора спрямо населението. Област Смолян е абсолютен първенец в сферата на образованието. Относителният брой на лекарите специалисти изостава. Смолян е областта с най-малък относителен брой на регистрираните престъпления и най-висока разкриваемост. Сравнително слабата урбанизация на областта обяснява ниския дял на населението с достъп до канализация. Културният живот в област Смолян не се отличава с особена интензивност. Изключение през 2016 г. прави интересът към местните библиотеки.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Слабо   Незадоволително   Средно   Добро   Много добро

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Слабо   Незадоволително   Средно   Добро   Много добро

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●●

След няколко години на колеблив ръст, съпътстван от спадове, през 2015 г. област Смолян отбелязва ръст на БВП на човек от населението за втора поредна година и той достига 8557 лв. при 12 339 лв. за страната. Заплатите също продължават да нарастват, но остават по-ниски от средните за страната – 7679 лв. годишно при 10 535 лв. за страната.

Тенденцията на стабилен ръст на доходите се запазва и през 2016 г., като за трета поредна година доходите в областта остават над средните за страната – 5618 лв./лице от домакинството при 5167 лв./лице за страната.

Ръстът на заплатите и доходите в областта обяснява подобреното на условията на живот в областта. Делът на населението, живеещо с материални лишения, както и този на населението, живеещо под националната линия на бедност, намаляват значително, въпреки че остават над средните за страната нива през 2015 г.

Пазар на труда ●●●

Икономическата активност в областта намалява през 2016 г. и област Смолян губи първенството си, но отново остава в челната тройка (след столицата и Шумен) на областите с най-висок коефициент на участие на пазара на труда, достигайки 74,1% при 68,7% за страната. Намаляването на икономическата активност обаче е съпътствано както от намаляване на безработицата, така и от свиване на заетостта. Въпреки това заетостта остава по-висока от средната за страната – 63,6% при 63,4% за страната. Безработицата пък въпреки намалението все още е близо двойно по-висока – 14,1% в областта при 7,7% за страната.

Висшистите са 23,2% от населението на възраст 25–64 години при 27,7% за страната, а тези с основно и по-ниско образование – 18,9% при 17,7% за страната.

Проблем за пазара на труда остава и бързото застаряване на населението в областта. И през 2016 г. област Смолян е с най-ниския коефициент на демографско заместване – 43,9% (при 62,8% за страната). Това означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60 и 64 години, които напускат работната сила в областта, се падат едва 44 лица на възраст 15–19 години, на които предстои да влязат в нея.

Инвестиции ●●

Инвестиционната активност в област Смолян остава сравнително ниска. Броят на предприятията и инвестициите в ДМА се повишават през 2015 г., но остават значително по-ниски от средните нива в страната спрямо населението. ЧПИ пък са около 4 пъти по-малко от средните за страната спрямо населението. Към края на 2015 г. те достигат 83 млн. евро, или 752 евро/човек в областта при 3250 евро/човек за страната.

Усвояването на европейски средства в областта също е сравнително слабо. Към 30 юни 2017 г. стойността на изплатените суми на бенефициенти по оперативните програми в областта е 971 лв./човек от населението при 1344 лв./човек за страната. В рамките на областта най-много средства е усвоила община Рудозем (над 1500 лв./човек).

Инфраструктура ●

Поради преобладаващо планинския релеф на територията на областта инфраструктурното ѝ развитие е ограничено. Смолян е областта, през която не минават нито железопътни пътища, нито автомагистрала и първокласни пътища. Въпреки това качеството на пътната настилка е с по-добро състояние от средното за страната. През 2016 г. делът на пътната настилка в добро състояние в областта е 55,5%, а в страната – 41,5%.

По-ниски от средните за страната остават достъпът и използването на интернет. През 2016 г. 60% от домакинствата в област Смолян имат достъп до интернет (при 64% в страната), а делът на използвалите интернет през последните 12 месеца се задържа на 56% при 63% за страната.

Данъци и такси ●●●●

Повечето основни местни данъци и такси в общините в област Смолян са близки до или по-ниски от средните за страната и през 2017 г. Най-голяма разлика се наблюдава при данъка за търговия на дребно, въпреки че община Девин повишава ставката му. Общините Девин, Мадан и Неделино пък повишават данъка върху недвижимите имоти на юридическите лица и усредненият размер на този данък в областта става единственият, който е по-висок от средния за страната. Като цяло през 2017 г. общините в областта увеличават най-много данъци в сравнение с предишните пет години.

Администрация ●●

Самооценките на администрацията за развитието на електронното управление и предоставянето на услуги на „едно гише“ през 2017 г. продължават да са по-ниски от средните за страната. Значително по-ниска е и оценката за прозрачността на местните администрации през 2017 г. – 47% при 59% за страната. Най-ниско оценената община в областта е Рудозем (под 30%), а най-високо е оценена прозрачността на общините Златоград и Доспат (по над 70%).

Покритието на кадастралната карта в областта продължава да е по-високо от средното за страната – 32,1% от територията при 22,5% за страната, но за пета поредна година не се наблюдава развитие. В община Неделино все още никаква част от територията не е включена в кадастралната карта.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●●

Демография ●●

И през 2016 г. Смолян е областта, от която нетно се изселват най-много хора спрямо местното население. Коефициентът на механичен прираст е близо -12% . Коефициентът на естествен прираст също е по-нисък от средния за страната със стойност от -8% при -6% за страната. Поддържането на ниски стойности за тези показатели в продължение на години превръщат Смолян в една от най-бързо застаряващите области в страната. През 2016 г. коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към това до 14 години се повишава до 192% при 147% за страната. Смолян продължава да е сред областите със сравнително малък дял на градското население. През 2016 г. 56% от жителите на областта живеят в градовете при 73% за страната.

Образование ●●●●●

Състоянието на образованието традиционно поставя областта сред лидерите в страната, но в тазгодишното издание област Смолян е абсолютен първенец. През 2016 г. Смолян продължава да е областта с най-нисък дял на второгодниците – $0,08\%$ при $1,09\%$ за страната. Най-нисък е и дялът на отпадналите от основното и средното образование – $0,74\%$ при $2,96\%$ за страната. Областта отчита и най-голям относителен брой на преподавателите – 106 на 1000 ученици при 75 на 1000 ученици за страната.

Смолян е областта с най-добро представяне на зрелостните изпити през 2017 г., измествайки столицата от първото място. Впечатляващото развитие на образователната система в областта през последните няколко години се дължи на целенасочени усилия за утвърждаване на образователна общност, квалификация на учителите, допълнителни извънучилищни занимания, индивидуален подход към учениците. На матурата по БЕЛ учениците от областта достигат среден успех от $4,42$ при $4,22$ за страната. Дялът на двойките пък е 3% при 8% за страната.

Здравеопазване ●●●●●

Смолян продължава да е сред областите с най-висок дял на здравноосигурените лица – 95% при 88% за страната през 2016 г., като застаряването на населението има своя принос за този висок дял. Относителният брой на общопрактикуващите лекари в областта е съизмерим със средния за страната, но този на специалистите остава по-нисък от средните стойности. През 2016 г. на един лекар от водеща специалност отговарят 720 души от населението при един на 530 души за страната.

Легловата база в местните болници се повишава и през 2016 г., като вече почти достига средната стойност за страната. Коефициентът на детска смъртност в областта се увеличава, но остава по-нисък от средния за страната.

Сигурност и правосъдие ●●●●●

В тази категория именно област Смолян се представя най-добре през 2016 г. Показателите на областта са по-добри по отношение и на сигурността, и на правосъдието. Натовареността на местните съдии е по-ниска от средната за страната, което резултира и в сравнително бързо правораздаване. През 2016 г. 96% от наказателните дела в областта са приключили в 3-месечен срок (при 89% за страната), а дялът на висящите дела е $7,5\%$ (при $8,3\%$ за страната).

През 2016 г. Смолян е областта с най-малък относителен брой на регистрираните престъпления и най-висока разкриваемост. Регистрираните в областта престъпления срещу личността и собствеността са $5,6$ на 1000 души от населението при $12,6$ на 1000 души в страната. Дялът на разкритите престъпления пък се повишава до 74% при 48% за страната.

Околна среда ●●●●●

Сравнително слабата урбанизация на областта обяснява относително ниския дял на населението с достъп до канализация. През 2015 г. 71% от населението на област Смолян е свързано с обществена канализация (при 76% за страната), а 42% – с канализация, свързана с пречиствателни станции за отпадъчни води (при 62% за страната).

Замърсяването на въздуха в областта остава почти сто пъти под средното за страната и нарежда областта на първо място по най-чист въздух – емисиите на въглерод диоксид в атмосферата са $3,6$ т/кв.км при 324 т/кв.км в страната. Обемът на образуваните битови отпадъци в областта също е значително под средните нива – 328 кг/човек годишно при 422 кг/човек за страната.

Култура ●●

Културният живот в област Смолян не се отличава с особена интензивност. Изключение прави интересът към местните библиотеки – вероятно заради започналото изпълнение на проект за модернизирание и популяризиране на библиотеките в България в три общини в областта. Посещенията на библиотеките се повишават от 194 до 1344 на 1000 души от населението при 605 посещения на 1000 души за страната.

За трета поредна година областта отчита посещения на работещото кино в гр. Смолян, но техният относителен брой все още е в пъти по-нисък от този в страната – 150 на 1000 души при 778 на 1000 души в страната през 2016 г.

Посещенията в местните театри и музеи се повишават през 2016 г., но броят им спрямо населението остава над два пъти по-нисък от средния за страната.

Ключови показатели за област Смолян

Индикатори на икономическото развитие	2011	2012	2013	2014	2015	2016
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	7358	7435	7186	7583	8557	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	4180	4242	4590	5315	5419	5618
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	6122	6516	6800	7253	7679	n.a.
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	32,1	36,8	30,8	34,0	24,1	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15–64 години (%)	67,2	70,8	74,2	76,1	77,2	74,1
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	50,4	55,3	59,3	61,2	63,9	63,6
Коефициент на безработица на населението на 15–64 години (%)	25,0	21,9	20,3	19,4	17,2	14,1
Дял на населението с висше образование на 25–64 години (%)	16,6	18,2	20,0	21,0	21,7	23,2
Брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението	43	44	44	45	47	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1081	1010	1202	1775	1843	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	599	631	647	653	752	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	31,3	45,3	45,2	55,4	52,3	59,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	42,7	41,0	45,3	49,5	54,5	55,5
Покритие на кадастъра (%)	32,1	32,1	32,1	32,1	32,1	32,1

Индикатори на социалното развитие	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-6,4	-6,7	-6,6	-7,8	-8,2	-8,0
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-5,4	-7,3	-14,7	-11,6	-12,9	-11,9
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,39	4,22	4,37	4,42	4,37	4,26
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	5,44	5,56	3,92	3,36	2,52	6,51
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	85,3	84,1	82,3	82,4	83,3	81,1
Дял на здравноосигурените лица (%)	91,2	90,4	90,0	91,6	94,4	95,1
Преминали болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	183,2	180,1	196,6	211,9	213,6	224,8
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	4,8	4,7	5,7	5,4	6,1	5,6
Разкрити престъпления срещу личността и собствеността от регистрираните през годината (%)	69,5	68,7	57,9	53,5	56,7	73,6
Дял на висшите наказателни дела (%)	11,1	6,5	6,7	8,2	5,2	7,5
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (%)	39,0	39,1	39,3	39,5	42,0	n.a.
Емисии на въглероден диоксид в атмосферата (тонове вредни емисии/кв.км)	4,8	5,3	4,8	4,0	3,6	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0	0	0	139	153	150
Посещения в театрите на 1000 души от населението	1	0	0	69	96	122